

Sygn. akt II Ca 777/14

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Piotr Rajczakowski

Sędziowie: SO Aleksandra Żurawska

SO Alicja Chrzan

Protokolant: Violetta Drohomirecka

po rozpoznaniu w dniu 2 grudnia 2014 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z wniosku K. C.

przy udziale A. L. (1)

o dział spadku

na skutek apelacji uczestniczki postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

z dnia 15 lipca 2014 r., sygn. akt I Ns 442/13

p o s t a n a w i a:

uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt II Ca 777/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 15 lipca 2014 r., Sąd Rejonowy w pkt I ustalił, że w skład spadku po zmarłym J. C. (1) zmarłym 1 stycznia 1992 r. i ostatnio zamieszkałym w M. oraz S. C. zmarłej w dniu 6 października 2009 r. i ostatnio zamieszkałej w M. wchodzi wierzytelności w wysokości 25.000 zł z tytułu sprzedaży przez uczestniczkę udziału wynoszącego 1/3 części nieruchomości rolnej położonej w M. przy ul. (...), stanowiącej niezabudowane działki gruntu oznaczone w ewidencji gruntów nr (...) i (...), o łącznej powierzchni 3.279 m⁽²⁾, dla której Sąd Rejonowy w Mławie IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) na podstawie aktu notarialnego repertorium A numer (...) oraz spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego numer (...) położonego w M. w budynku przy ul. (...), o powierzchni użytkowej 37,86 m⁽²⁾, składającego się z dwóch pokoi, kuchni, łazienki i przedpokoju o wartości 80.500 zł; w pkt II przyznał wymienione wyżej składniki majątku wraz z prawem własności A. L. (1) z obowiązkiem spłaty na rzecz wnioskodawczyni K. C. w wysokości 52.550 zł płatną w dwóch ratach, z czego pierwsza w wysokości 27.550 zł płatna do końca 31 stycznia 2015 r., a druga w kwocie 25.000 zł płatna do końca grudnia 2015 r., z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki płatności którejkolwiek z rat; w pkt III koszty postępowania

między stronami wzajemnie zniósł, zaś w pkt IV nakazał wypłacić ze środków Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Wałbrzychu, adw. Ł. Z. kwotę 4.428 zł tytułem udzielonej uczestnicze pomocy prawnej z urzędu

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 08.02.2010 r. Sąd Rejonowy w Mławie, w sprawie o sygn. akt I Ns 691/09 stwierdził nabycie spadku po zmarłej S. C. na podstawie ustawy przez jej córkę A. L. (1) oraz wnuczkę K. C. po 1/2 części przez każdą z nich. Następnie Uczestniczka A. L. (1) zatajając fakt, że spadkobiercą po zmarłych J. C. (1) i S. C. jest jej brat J. C. (2) dokonała aktów poświadczenia dziedziczenia z dnia 09.02.2010 r. oznaczonego nr (...) oraz aktu poświadczenia dziedziczenia oznaczonego repertorium nr (...) stając się jedynym spadkobiercą J. i S. C.. Następnie w dniu 26.02.2010 r. dokonała sprzedaży 1/3 części nieruchomości rolnej w postaci działek gruntu nr (...) położonej w M. przy ul. (...) okazując protokoły poświadczenia dziedziczenia po zmarłych małżonkach C. na rzecz J. G. i B. G.. A. L. (1) aktem notarialnym nr (...) z 12.01.2011 r. udzieliła pełnomocnictwa swojemu synowi A. L. (2) do darowania udziału na rzecz samego siebie w nieruchomości będącej przedmiotem udziału. A. L. (2) do dnia wydania przez Sąd postanowienia nie przeniósł na siebie udziału. W skład spadku wchodziła kwota 25.000 zł uzyskana ze sprzedaży przez uczestniczkę udziału wynoszącego 1/3 w nieruchomości rolnej położonej w M. przy ul. (...) stanowiącej niezabudowane działki gruntu oznaczone w ewidencji gruntów numerami (...) i (...) o łącznej powierzchni 3.279 m² dla której Sąd Rejonowy w Mławie IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...) oraz spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w M. w budynku przy ul. (...) o powierzchni użytkowej 37,89 m⁽²⁾ składający się z dwóch pokoi, kuchni, łazienki i przedpokoju o wartości 80.500 zł. Wnioskodawczyni K. C. prowadzi samodzielne gospodarstwo domowe. Pracuje osiągając dochód w wysokości 4.300 zł. Ma kredyt mieszkaniowy w wysokości 246 tysięcy złotych z ratą miesięczną 1.100 zł. Uczestniczka A. L. (1) utrzymuje się z renty w wysokości 717,18 zł. Mieszkanie, w którym mieszka jest mieszkaniem kopalnianym. W mieszkaniu spadkowym mieszka jej syn z rodziną, który ma świadomość konieczności spłaty wnioskodawczyni i jest na to przygotowany. Żadna z uczestniczek po otwarciu spadku do chwili jego działu nie uczestniczyła finansowo w remontach związanych ze stanem nieruchomości spadkowej. Żadna z uczestniczek nie otrzymała od spadkodawców darowizn.

Rozważając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy, w oparciu o art. 1035 i nast. kc oraz art. 680-689 kpc, przyjął, że bezspornym było, iż jedynym składnikiem spadku po S. C. i J. C. (1) jest prawo do własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu położonego w M. przy ul. (...). Jako że wartość mieszkania pomiędzy wnioskodawczynią i uczestniczką postępowania była sporna, Sąd ustalił ją w oparciu o opinię biegłego z zakresu wyceny nieruchomości na kwotę 80.500 zł. W ocenie Sądu sporządzony przez biegłego sądowego operat szacunkowy dotyczący spadkowego mieszkania był rzetelny, wiarygodny i odzwierciedlający aktualną wartość nieruchomości, a przy tym uwzględniający jej stan na dzień otwarcia spadku. W szczególności biegły wziął pod uwagę dokonane niewielkie zmiany w stanie lokalu po otwarciu spadku. Mimo wyznaczenia terminu wnioskodawczyni i uczestnicy postępowania nie zgłaszali żadnych zarzutów, co do prawidłowości sporządzenia operatu i zaakceptowali wartości wyliczone przez biegłego. Odnosząc się do zarzutu uczestniczki, że przedmiotem rozliczenia winny być objęte nakłady poczynione na remont, Sąd wskazał, że zgodnie z opinią biegłego, stan techniczny lokalu jest niski i nie dokonano tam praktycznie żadnych zmian od śmierci J. C. (1). Co istotniejsze nakłady te poczynił syn uczestniczki A. L. (2) i to on ewentualnie ma prawo domagania się zwrotu tytułem ich dokonania od obydwu uczestniczek. Za chybiony uznał również Sąd zarzut, że uczestniczka przeniosła własność udziału na syna A. L. (2). Przedstawiła pełnomocnictwo udzielone A. L. (2) do przeniesienia na siebie własności udziału w mieszkaniu dokonała tego aktem notarialnym nr (...) roku, jednakże udzielenie takiego pełnomocnictwa nie jest równoznaczne z przeniesieniem własności. Z opinii biegłej wynikało natomiast, że żadne zmiany w zakresie własności przedmiotowego lokalu nie zostały dokonane w spółdzielni gdzie właścicielem pozostaje J. C. (1) Nadto, biegła wskazała, że aktem nr (...). uczestniczka darowała synowi udział, co jednak nie było prawdą, gdyż pod tym nr aktu jest zarejestrowane pełnomocnictwo do dokonania darowizny. Podsumowując, Sąd Rejonowy zważył, że uczestniczka na dzień dokonywania działu nadal pozostawała współwłaścicielką spadkowego mieszkania. W skład spadku wchodziła również nieruchomość rolna, która została sprzedana za kwotę 25.000 zł. Co prawda nastąpiło to z wadą prawną, gdyż uczestniczka sprzedała ją bez udziału wnioskodawczyni to niemniej jednak, zdaniem Sądu, skoro ta nie rościła sobie do niej pretensji należało zasądzić kwotę 12.500 zł, z tego tytułu, na rzecz wnioskodawczyni

jako należny jej udział. Natomiast ewentualne dokonywane spłaty mieszkania za życia spadkodawców udziału ojca wnioskodawczyni, w ocenie Sądu, nie zostały w żaden sposób wykazane, mimo ciężącego na uczestniczkę A. L. (1) obowiązku wynikającego z art. 6 kc. Sąd Rejonowy przyznając obydwa składniki majątku na rzecz uczestniczki A. C. wziął pod uwagę okoliczność, że po pierwsze uczestnicy byli zgodni, co do przyznania jej tej własności, nadto był to w ocenie Sądu najbardziej sprawiedliwy i pożądany sposób podziału, bowiem w spadkowym mieszkaniu przebywa jej syn A. L. (1), które spełnia dla niego również funkcję gospodarczą i osobistą. Stosownie do treści art. 212 § 3 kc i art. 688 kpc Sąd odroczył termin spłaty udziałów na 2 raty pierwsza do końca stycznia 2015 r. a drugą do końca grudnia 2015 r. uznając, że aktualna sytuacja finansowa uczestniczki nie pozwala jej na natychmiastową spłatę. Utrzymuje się ona bowiem wyłącznie ze świadczenia emerytalnego w wysokości 750 zł miesięcznie, ma na utrzymaniu syna i jest osobą niepełnosprawną. Jednakże w tak wskazanym terminie będzie w stanie zgromadzić środki na spłatę udziału wnioskodawczyni.

Sąd podkreślił, że uczestniczka może będzie musiała skorzystać również z pomocy swojego syna, który już wcześniej jej pomagał (jak wynika ze złożonych przez nią oświadczeń), a ponadto planuje ona w przyszłości przekazać właśnie na jego rzecz prawo własności spadkowego mieszkania, on sam ma natomiast świadomość konieczności spłacenia wnioskodawczyni.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 520 § 1 kpc uznając że zarówno wnioskodawczyni jak i uczestniczka postępowania winni ponieść koszty postępowania stosownie do swojego udziału w sprawie. Z uwagi na fakt że uczestniczka miała w sprawie ustanowionego adwokata z urzędu Sąd zasądził ze Skarbu Państwa na jego rzecz, mając na uwadze art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 stawy - Prawo o adwokaturze koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, kwotę w wysokości 4.428 zł wraz z kwotą podatku VAT.

W apelacji od powyższego wyroku, uczestniczka A. L. (1), zaskarżając go w części, tj. w zakresie w jakim Sąd przyjął, że w skład spadku po J. C. (1) i S. C. wchodzi wierzytelność w wysokości 25.000 zł z tytułu sprzedaży przez uczestniczkę udziału wynoszącego 1/3 części nieruchomości rolnej położonej w M. oraz w zakresie w jakim uczestniczka A. L. (1) została zobowiązana do spłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 12.500 zł z tytułu sprzedaży wyżej wymienionego udziału zarzuciła mu błędne ustalenie, że w skład spadku wchodzi ww. wierzytelność, w sytuacji gdy zdaniem uczestniczki postępowania, z uwagi na wadę prawną jaką obarczona była sprzedaż przedmiotowego udziału na rzecz nabywców, tj. J. i B. G., dokonaną w oparciu o uchylony w czasie późniejszym akt notarialny poświadczający dziedziczenie uczestniczki postępowania, a także dokonaną poza warunkami rękopisem wiary publicznej ksiąg wieczystych, wnioskodawczyni pozostaje współwłaścicielką udziału w tejże nieruchomości i przysługuje jej roszczenie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Mając na uwadze powyższe, skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia, poprzez ustalenie, że w skład spadku po J. C. (1) i S. C. wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w M. w budynku ul. (...), o powierzchni użytkowej 37,86 m² składającego się dwóch pokoi, kuchni, łazienki i przedpokoju o wartości 80.500 zł oraz przyznanie ww. składnika majątkowego uczestniczce z obowiązkiem spłaty na rzecz wnioskodawczyni w wysokości 40.250 zł, płatną w dwóch ratach, z czego pierwsza w wysokości 20.250 zł płatna do końca 31 stycznia 2015 r., a druga w kwocie 20.000 zł płatną do końca grudnia 2015 r. z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w płatności którejkolwiek z rat oraz o oddalenie wniosku w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja podlegała uwzględnieniu, aczkolwiek przyczyny z powodu, których zaskarżone postanowienie musiało ulec uchyleniu, były inne niż te, na które powołała się skarżąca. Na wstępie należy zaznaczyć, że choć formalnie zaskarżeniu podlegała jedynie część orzeczenia, Sąd Okręgowy z uwagi na tzw. integralność postanowienia o dział spadku mógł wyjść poza granice wskazane przez uczestniczkę w apelacji /patrz: uchwała SN z 17.11.2009r, III CZP 83/09, Lex nr 530763 /. Przechodząc do oceny zapadłego rozstrzygnięcia na początku należy wskazać, że zgodnie z ukształtowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego, w wypadku, gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku objętym małżeńską wspólnością ustawową, do dokonania działu spadku niezbędne jest uprzednie albo jednoczesne z działem spadku, połączone w tym samym postępowaniu, przeprowadzenie podziału majątku wspólnego, chyba, że zapadł

już prawomocny wyrok rozstrzygający o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o żądaniu zwrotu wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku wspólnego na majątek odrębny lub odwrotnie albo, że częściowy dział spadku nie dotyczy udziału spadkodawcy w majątku wspólnym / patrz: uchwała SN z dnia 2.03.1972r, III CZP 100/71, Lex nr 1379 /. W niniejszej sprawie pomimo tego, że w skład spadku po obojgu małżonkach wchodziły ich udziały w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu, Sąd Rejonowy bez wyjaśnienia kwestii związanych z podziałem majątku dorobkowego, dokonał działu spadku, co w świetle wskazanego powyżej orzeczenia Sądu Najwyższego nie jest dopuszczalne. Ponadto nie można zgodzić się z ustaleniem Sądu Rejonowego, że skoro wnioskodawczyni nie zgłaszała pretensji do nieruchomości sprzedanej przez uczestniczkę, to można było przyjąć, iż w skład spadku wchodzi wierzytelność w kwocie 25.000 zł z tytułu sprzedaży udziału w nieruchomości. Takie stanowisko narusza bowiem przepis art. 1036 kc, zgodnie z którym rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku wymaga zgody pozostałych spadkobierców, zaś w braku zgody któregokolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. W postanowieniu z dnia 23 stycznia 2013r / I CSK 262/12, Lex nr 1294473 / Sąd Najwyższy stwierdził, że rozporządzenie przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego stanowi w istocie rozporządzenie udziałem w tym przedmiocie, w związku z czym może nastąpić tylko za zgodą współspadkobierców, a dokonane bez ich zgody jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. Oznacza to, że dział spadku należy przeprowadzić w ten sposób, jakby rozporządzenia nie było. W takim wypadku Sąd- ustalając zgodnie z art. 684 kpc skład i wartość spadku- bierze pod uwagę stan spadku z chwili jego otwarcia, a wartość z chwili dokonania działu spadku i w konsekwencji określa wartość spornego przedmiotu według jego wartości rynkowej z chwili orzekania / nie zaś jak to uczynił Sąd Rejonowy w przedmiotowej sprawie- wartość uzyskanej przez wnioskodawczynię ceny z tytułu sprzedaży udziału w nieruchomości /. Zdaniem Sądu Najwyższego nie ma bowiem znaczenia w takim wypadku, jaką cenę uzyskał spadkobierca, który bez zgody pozostałych spadkobierców rozporządził udziałem w przedmiocie należącym do spadku. Skoro więc w przedmiotowej sprawie wnioskodawczyni nie wyraziła w formie aktu notarialnego /art. 63 kc / zgody na zbycie przez uczestniczkę udziału w nieruchomości, to Sąd Rejonowy nie mógł przyjąć, że w skład spadku po spadkodawcach wchodzi wierzytelność w kwocie 25.000 zł, powinien natomiast ustalić, że w skład spadku wchodzi udział w określonej nieruchomości, zaś wartość tejże nieruchomości powinien był ustalić mając na uwadze jej stan w chwili otwarcia spadku / spadek po J. C. (1) został otwarty w 1992, zaś spadek po S. C. w 2009r / oraz wartość tegoż udziału w nieruchomości w chwili orzekania. Te same zasady powinny obowiązywać również przy wycenie wartości własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu, z opinii biegłego wynika natomiast, że wyceniał on to prawo majątkowe nie biorąc pod uwagę stanu jaki przedstawiało ono w chwili otwarcia spadku po obojgu spadkodawcach. Ponadto należy również przypomnieć, że skoro sprawa dotyczyła działu spadku po dwóch spadkodawcach Sąd powinien odrębnie ustalić co wchodzi w skład spadku po jednym i po drugim ze spadkodawców, mając na uwadze oczywiście wcześniej poczynione uwagi dotyczące konieczności przeprowadzenia sprawy o podział majątku dorobkowego. W przedmiotowej sprawie w postanowieniu Sąd co prawda wskazał, że rozpoznaje sprawę „o dział spadku-inne”, ale zarówno z dalszej treści orzeczenia jak i z uzasadnienia nie wynika w żaden sposób, by rozpoznana została również sprawa o podział majątku dorobkowego. W tych okolicznościach więc Sąd Okręgowy uznał, że nie została rozpoznana istota sprawy, a z uwagi na wspomnianą już wyżej integralność postanowienia działowego, całe orzeczenie musiało podlegać uchyleniu- art. 386 § 4 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy weźmie pod uwagę wskazane wyżej kwestie i dokona działu spadku i ewentualnie sprawy o podział majątku dorobkowego mając na względzie przepis art. 1036 kc oraz art. 684 kpc, przeprowadzi też w sprawie odpowiednie dowody na okoliczność ustalenia wartości spadku i majątku dorobkowego / chyba, że uczestnicy dojdą w tejże kwestii do porozumienia / a sporządzając uzasadnienie orzeczenia uczyni to zgodnie z art. 328 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc starając się unikać błędów, luk czy niedokładności, jak to miało miejsce w dotychczas sporządzonym uzasadnieniu.